

Vyjádřené názory a stanoviska jsou názory a stanoviska autorů a nemusí nutně odrážet názory a stanoviska Evropské unie. Evropská unie ani orgán poskytující podporu za ně nenesou odpovědnost.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

SPECIÁLNÍ PŘÍLOHA

UDRŽITELNÉ ZEMĚDĚLSTVÍ

Zemědělství čelí ruské palbě

Potravin je dost, krmení a hnojiva chybí. Odrazí se to na produkci masa a mléčných produktů?

K chovu zvířat patří taky smrt

Lucie a Jan Frantovi mají v Podkrkonoší rodinnou kozi farmu, díky které jsou sami svými pány.

Zemědělství pod palbou

Aneta Zachová
autori@economia.cz

Evropské zemědělství čelí ruské palbě. Potravin je dost, krmení a hnojiva chybí

Statistiky prozatím evidují 40 tisíc ovcí, 92 tisíc kusů dobytka, 258 tisíc prasat a 5,7 milionu drůbeže. Právě tolik zvířat bylo zabito na Ukrajině od počátku války – nikoliv však kvůli produkci masa. Ruské rakety a bomby totiž dopadají nejen na ukrajinská města, ale i na vesnice a místní farmy.

Statistiky zveřejnilo ukrajinské ministerstvo zemědělství s tím, že pokud bude válka pokračovat, Ukrajině bude hrozit vážný nedostatek hospodářských zvířat, což se pochopitelně odrazí i na produkci masa a mléčných produktů.

Dopad války na živočišnou produkci na Ukrajině ale není tím hlavním problémem, který musí evropský zemědělský sektor v dnešní době řešit. Ukrajina s Ruskem jsou totiž předními světovými producenty obilovin a kukuřice. A zatímco obchodování s Ruskem je v dnešní době nežádoucí, Ukrajina má kvůli okupaci jen omezenou schopnost zásobovat okolní země pšenicí, kukuřicí a dalšími klíčovými komoditami.

Ukrajinská zemědělská pole se proměnila v pole minová, farmáři jsou terčem útoků. Když už se podaří něco vypěstovat a sklídit, vyvézt potraviny ven ze země je nadlidský úkol. Rusko sice už některým nákladním lodím povolilo opustit ukrajinské přístavy, dohoda o vývozu obilí uzavřená pod dozorem Turecka a mezinárodních organizací je však velmi chatrná.

Výpadek ukrajinské produkce se pak pochopitelně přelévá i do dalších koutů světa. Evropská unie, včetně České republiky, je sice potravinově zabezpečena a nedostatek obilí jí na rozdíl od Afriky či Asie nehrozí, ruce pryč od problémů ale nedává a snaží se pomoci.

„Vzpomínám si na jednání rady EU (rady EU pro zemědělství, na které zasedají ministři zemědělství zemí EU – pozn. red.) v březnu. Tehdy jsme hovořili s předchozím ukrajinským ministrem zemědělství, který řekl, že Ukrajina potřebuje vyvážit asi 5 milionů tun obilí. Na začátku války byl přítom vývoz jen 200 tisíc tun,“ uvedl evropský komisař pro zemědělství Janusz Wojciechowski při návštěvě Prahy v polovině září.

Dnes Ukrajina vyváží zhruba 4,5 milionu tun obilí měsíčně, což je stále daleko za předválečnými 6 miliony. Svůj podíl má na tom i EU, která vytvořila tzv. trasy solidarity, tedy alternativní cesty pro vývoz produktů. Po nich může obilí z Ukrajiny směřovat přes Evropu dále do světa.

Hospodářská zvířata žijí ze zásob

Evropa má sice potravin dost, evropské zemědělské trhy ale čelí v důsledku války jiným výzvám, například nedostatku krmiva pro hospodářská zvířata. Ta potřebují především obiloviny a kukuřici – tedy typické ukrajinské produkty. Téma je natolik vážné, že se dostalo i na půdu Evropského parlamentu.

„Když se podívám na živočišnou výrobu, hrozí nám katastrofa,“ zdůraznil německý europoslanec Martin Häusling (Zelení). „Zemědělci již nyní využívají své zimní zásoby krmiva ke krmení dobytka,“ upozornil politik, který je členem výboru pro zemědělství Evropského parlamentu.

Otázkou podle něj je, co nastane, až zásoby krmiva dojdou. Häusling varoval, že některé temné scénáře počítají s vybitím dobytka

a poklesem živočišné produkce v EU, další hovoří o bankrotu zemědělců.

Válka na Ukrajině však není jediným faktorem, který dostupnost krmiv pro zvířata v Evropě ovlivňuje. Zásadním problémem je také sucho. Přestože některé dny byly obzvláště deštivé, evropský kontinent v létě zasáhla série dnů bez deště, která způsobila úrodu neodvratitelné škody. Například obiloviny nemají dostatečně hluboké kořeny, aby mohly čerpat vláhu ze spodních vrstev půdy, pár dní sucha tak pro ně může představovat fatální problém.

Sucho jako společný nepřítel

Podle analýzy zemědělské organizace Farm Europe zažila EU v posledních měsících jedno z nejhroších such. Velké dopady hlásí hned 14 z 27 členských států EU. Mezi nejpostiženějšími zeměmi je přitom i Česká republika. Hrubá produkce obilovin by mohla v EU kvůli suchu klesnout v porovnání s pětiletým průměrem o 4 %, u kukuřice to může být až 13,7 %. V kombinaci s nestabilními dodávkami z Ukrajiny, které se problémem sucha rovněž dotýká, se evropské chovatelé hospodářských zvířat ocitají v pasti.

„Na podzim a v zimě budeme muset i nadále velmi citlivě vnímat dopady této situace. Sledovat musíme i rozhodnutí chovatelů, jak

Poptávku po obilí a kukuřici tak mohou alespoň částečně nasytit ze svých vlastních polí.

Zemědělcům chybí hnojiva

Válka na Ukrajině dopadla i na obchod s hnojivem, bez kterých se většina zemědělců neobejde. Dosud je dováželi především z Ruska, kvůli sankcím za agrese na Ukrajině si ale musí hledat alternativní dodavatele. Situace v hnojivech tak připomíná problém s dovozem ruské ropy a plynu.

Eurokomisař Wojciechowski již přislíbil, že EU vytvoří celoevropskou strategii, jejímž cílem bude dostatek hnojiv zajistit, a to především jejich výrobou přímo na území EU. Diskutovali o tom ministři zemědělství na neformálním setkání v Praze 16. září.

Podle sdružení evropských výrobců hnojiv Fertilizers Europe dodávalo Rusko a Bělorusko 60 procent všech hnojiv, která se používají v EU. Obě země jsou ale pod tlakem sankcí a obchod s nimi de facto neexistuje. Alternativním zdrojem by mohlo být východní Německo nebo například Maroko, kde jsou ložiska potaše, ze kterého se hnojiva vyrábějí.

„Téma hnojiv je v podstatě naším denním chlebem,“ prohlásil český ministr zemědělství Zdeněk Nekula (KDU-ČSL), který tento půlrok předsedá radě EU pro zemědělství.

Válka a sucho Válka na Ukrajině není jediným faktorem, který dostupnost krmiv pro zvířata v Evropě ovlivňuje. Zásadním problémem je také sucho. Otázkou je, co nastane, až zásoby krmiva dojdou. Foto: Shutterstock

~
Ukrajinská zemědělská pole se proměnila v pole minová, farmáři jsou terčem útoků.

budou svá zvířata krmit a kolik je to bude stát a zda se za těchto okolností rozhodnou svá zvířata například prodat,“ varoval na jednání v Bruselu Michael Scannell, zástupce vedoucího generálního ředitelství evropské komise pro zemědělství.

Evropské zemědělské organizace mezitím tlačí EU k tomu, aby farmářům vysoké náklady spojené s válkou a suchem kompenzovala. Brusel již umožnil národním úřadům poskytnout zemědělcům mimořádnou finanční podporu, podle agrárníků to však nestačí. Zemědělci také mohou mimořádně využívat plochy, které by za normální situace museli nechat z ekologických důvodů ležet ladem.

Zajištění hnojiv je zatím pro celý kontinent výzvou, slibovaná strategie zatím nevznikla a zemědělci je zoufale potřebují. K dispozici jsou pouze za vysoké ceny, což zemědělce odrazuje od dalšího podnikání. Ceny by mohl zmírnit alespoň návrh Evropské komise. Ta chce finančně podpořit energeticky náročná odvětví, mezi která se řadí i výroba hnojiv v EU.

„Je to šance, jak podpořit výrobce hnojiv a zároveň snížit cenu pro zemědělce,“ vysvětlil evropský komisař. Návrh však ještě nemá finální podobu a musí jej schválit členská země EU. Na úlevu si tak evropské zemědělci budou muset ještě počkat.

• Rozhovor

Anežka Hesová

anezka.hesova@economia.cz

Na rodinné kozí farmě jsme sami svými pány. Při dojení posloucháme podcasty

Lucie a Jan Frantovi se do Podkrkonoší přestěhovali za pastvinami pro své stádo koz. Z jejich mléka doma vyrábí sýry, tvaroh, kefír nebo žervé, které získalo značku Regionální potravina.

Jak jste se dostali k farmaření?

Jan: Není to žádná rodinná tradice. My jsme v podstatě Pražáci a ke kozám jsme přišli přes mého brácha, který si vzal Švýcarsku, a k svatbě dostali kozla a kozičku. Nastěhovali se na chalupu našich rodičů u Berouna a začali vyrábět sýry. **Lucie:** Mně se líbilo, že když sousedé z okolí viděli, jak se tam pasou kozy, začali vodit z chlívku své vlastní kozy, o které se už nechtěli starat, a nabízeli jim je. Potom si ale švagr poranil ruku na cirkulárce a rodina se přestěhovala do Švýcarska. Potřebovali někoho, kdo by se mezitím ujal jejich koz, a tak jsme se do toho pustili my.

Proč jste se pak přestěhovali do Krkonoš?

Jan: Četli jsme tenkrát v novinách, že Krapšání pastevece pro nevyužití pastviny. A my jsme měli opačný problém, žili jsme ve Stašově u Berouna, což je zemědělská krajina, a pastviny jsme měli málo. Můj brácha se mezitím vrátil z toho Švýcarska, dostali jsme od něj polovinu stáda a přesunuli se do Horního Maršova. **Lucie:** V budově bývalé barokní fary tam tehdy vznikalo Středisko ekologické výchovy Sever, kde jsme pracovali. Já jsem pak skončila pět let na mateřské a Honza tam pomáhal s rekonstrukcí. A kozy byly pořád s námi. Využívali je tam v rámci výukových programů, kde si děti zkoušely mimo jiné i dojení. Vyráběli jsme sýry, ale zatím jenom doma v kuchyni. Známi si pro ně jezdili z okolí.

Byl to pro vás i zajímavý zdroj příjmů?

Jan: Největší příjem bylo vlastně to vypásání. Měli jsme nějakých deset hektarů a dotace nám pokryly většinu nákladů spojených s chovem. Výroba sýrů byl takový přivýdělek.

Co vám pomohlo výrobu profesionalizovat?

Jan: Pořádali jsme kurzy na výrobu sýra a tam jsme potkali jednoho kamaráda z Hradce Králové, který je investiční bankéř, ale kozy jsou jeho velkým koníčkem. Vymysleli jsme, že založíme s.r.o., abychom výrobu mohli rozjet legálně. On do toho vložil základní kapitál a my naše kozy. V té době jsme jich měli asi pětadvacet.

Mohli jste si pak pořídit více koz?

Jan: To nebylo potřeba, protože stádo se pořád rozrůstalo. Teď má naše základní stádo okolo padesáti kusů a kůzlat máme asi osmdesát. Máme tu pronajatých dvacet hektarů pastvin, které vypásají.

Kolik takové stádo nadojí mléka?

Jan: Sedmdesát až osmdesát litrů denně. Dojím je každý den já, mám takovou dojírnu na čtyři kozy. Lucka zase dělá sýry. Máme to

rozdělené. Ale když je to potřeba, dokážeme se zastoupit.

Jak se vám daří kozí produkty prodávat?

Lucie: Dost lidí se naučilo jezdit si pro ně přímo k nám. Nebo to rozvážíme do různých prodejen v okolí. Zpočátku jsme bydleli v bytě, ze kterého jsem musela do výroby sýrů dojíždět, to bylo náročnější. Po pár letech jsme našťásti našli dům v Rudníku, který jsme koupili, a bydlíme teď ve svém. Dojírnu i výrobu sýrů máme přímo doma a je to tak pohodlnější. **Jan:** Když jsme se přestěhovali do Rudníku, vyvěsili jsme dole u silnice ceduli a ten první rok sem pořád někdo pro ty sýry jezdil. Jak lidé viděli novou ceduli, tak to fungovalo. Teď už musíme víc vymýšlet, jak se k zákazníkům dostat. Na naší farmě pracujeme jen sami dva,

nemáme žádné zaměstnance, kteří by se nám starali o distribuci nebo marketing.

Daří se vám z prodeje sýrů farmu financovat?

Lucie: Pomáhají nám k tomu ještě dotace, které dostáváme za vypásání luk. Ty tvoří asi třetinu našich příjmů, dvě třetiny jsou z prodeje výrobků. Pak taky záleží na dalších okolnostech. Jeden rok bylo například hrozné sucho a nedostatek sena. Balík, za který jsme předtím platili tři stovky, se najednou nedal sehnat vůbec nebo jen ze známosti za patnáct set. To nás málem položilo. Krmení koz skočilo ze sedmi osmi tisíc měsíčně na 24 tisíc. To bylo drsné, ten rok jsme museli začít dojit už někdy v únoru a pěkně se ohánět, abychom nějak vyšli.

Využili jste i nějaké další dotační programy?

Jan: Máme dobré i špatné zkušenosti. Já jsem předtím pracoval pro neziskovku a díky tomu jsem uměl různé žádosti podávat. Z programu rozvoje venkova jsme si pořídili auto, kde ale byla poloviční spoluúčast, a musíme to pořád ještě splácet.

Lucie: Potom jsme požádali o příspěvek na pasterizér k výrobě sýrů. Mezitím jsme se ale přestěhovali, a jak v rámci toho projektu došlo ke změně místa realizace, tak nám to neschválili.

Jan: A letos jsme získali dotaci na zabezpečení stáda proti útokům velkých šelem, to se povedlo.

Jsou tady v okolí vlci?

Lucie: Spíš kanci, opilci a psi. Ale vlci se tu už prý taky objevili. Zatím s nimi našťásti nemáme zkušenost.

Krkonošská kozí farma Ve dvoutisícovém Rudníku na Trutnovsku naši manželé Frantovi rozlehle pastviny pro své kozy i klidné místo k životu. Foto: Honza Mudra

Co vám dělá největší starosti?

Lucie: My si to děláme těžké sami. Jak jsme pořád spolu, tak se často o něčem dohadujeme, takže si to peklíčko někdy vytvoříme.

Myslíte si, že vaše děti budou v chovu koz a výrobě mléčných produktů pokračovat?

Jan: Zatím to tak nevypadá. My jsme k tomu přišli sami, pro nás to bylo něco nového, zatímco oni v tom vyrostli a není to pro ně tak atraktivní.

Je to pro vás povolání na celý život?

Jan: My to pořád tak bereme, že není, ale vlastně už to děláme dvacet let. Takže kdo ví?

Co je na té práci nejlepší?

Lucie: Je hrozně příjemné být vlastním pánem. Když si vyšetřím čas, můžu jít synovi naproti ke škole, můžeme se tady procházet se psem, vyrazit na houby, přečíst si knížku nebo si ráno zacvičit...

Jan: ... zatímco já dojím kozy.

Lucie: No, ale ty si pak zase večer po dojení lehneš na gauč a já pak ještě o půlnoci pracuju v mlékárně.

Můžete vůbec někdy odjet třeba na dovolenou?

Lucie: Já jsem si vždycky říkala, že to nemám zapotřebí, že je mi tu dobře a nemusím nikam jezdit. Ale pak to taky na mě dolehlo a teď už v létě vyrazím třeba na týden s dětmi do Chorvatska. Ale pak je to náročné, když se vrátím, protože Honza tady dělá za dva. A samozřejmě společně nikam nemůžeme. Buď jedu já, nebo jede on.

Spousta lidí má romantickou chuť chovat zvířata, ale ne každý si uvědomuje, že k tomu patří i smrt.

Jan: Řekl bych, že ta naše práce není jako zaměstnání, spíš takový životní styl. Má to svoje pro i proti. Ukázalo se to třeba během covidu. Předtím jsme si občas říkali, co tady blbneme, ostatní lidé si jezdí na dovolené a pořizují si další byty a my tady jen dřeme a jsme pořád doma. No, a pak najednou přišel covid a všichni museli zůstat zavření doma a byli z toho hotoví, zatímco u nás se nic změnilo, my jsme měli svoji pohodu. Úplně se to obrátilo.

Co vás na farmaření nejvíc překvapilo?

Lucie: Nikdy nevíte, co se s těmi kozami může stát. My jsme třeba zjistili, že rododendrony jsou jedovaté, když nám koza jeden okousala a málem se otrávil. Pak jsme se naučili, že do ní musíme nalít hodně vody, aby se vyzvracela.

Jan: Mě v začátcích nejvíc zaskočilo, že ta koza může chcípnout. Když chováte zvířata, tak je dobré je umět i porazit. Spousta lidí má takovou tu romantickou chuť chovat zvířata, ale ne vždy si uvědomují, že k tomu patří i smrt.

Nechybí vám někdy městský život?

Jan: To vůbec ne.

Lucie: Stačí nám, když jednou za půl roku zajedeme do divadla. Když té kultury máte méně, tak je pro vás vzácnější.

Jan: Mě navíc hodně baví sledovat politiku a to můžu i tady. To je výhoda naší práce, že u ní můžu poslouchat podcasty. Když dojím kozy, stavím ohrady nebo pasu, tak mám na uších sluchátka a sleduju události ze světa.

• Debata

Ján Chovanec

jan.chovanec@economia.cz

Kompromis díky nové Společné zemědělské politice? Ekologové i velké agrární podniky na ni hledí skrz prsty

K českým farmářům a farmářkám míří z evropských fondů 8,1 miliard eur. Ministerstvo zemědělství má plán, jak je rozdělit – pomocí nové Společné zemědělské politiky (SZP). Rodinné podniky i ochránci přírody k ní ale mají výhrady.

Společnou zemědělskou politiku ministerstvo komunikuje jako jednu z příležitostí, nemá být ale „biblí“, jak řekl v debatě Hospodářských novin náměstek ministerstva Pavel Sekáč. Podnikatel se i nadále bude rozhodovat sám, jestli o tyto peníze zažádá.

Zemědělství, jak ho známe, je neudržitelné První fáze SZP je naplánována do roku 2028. Do té doby se očekává, že zemědělství projde proměnou. Některé změny je možné předpokládat, jiné se jednoduše stanou a podniky i ministerstvo budou muset výzvy zpracovat. Proti zemědělci stojí tlak na postupnou proměnu krajiny, skokové růsty cen energií nebo válka na Ukrajině. Progresivní farmáři si první problém uvědomují a žádají větší strukturovanost krajiny a její pestrost. „Naše ani evropské zemědělství, jak jej známe, není v tomto stavu udržitelné,“ prohlásil v diskusi soukromý zemědělec Erich Vodňanský a narážel při tom právě na diverzifikaci v zemědělství.

Kartami výrazně zamíchala i ruská agrese na Ukrajině, v důsledku které se evropský kontinent, zemědělství nevyjímaje, dostává stále hlouběji do energetické krize. I když u jednacího stolu, kde probíhala diskuse o podobě SZP, jak říká náměstek, seděli zástupci všech, koho se má plán týkat, s válkou takto blízko nikdo nepočítal. „V tuto chvíli je těžké predikovat, jak moc vše ovlivní nečekané nové ceny energií, které logicky vyvolávají větší tlak na vstupy,“ konstatoval Pavel Sekáč a dodal: „Válka na Ukrajině samozřejmě Společnou zemědělskou politiku ovlivňovat bude.“

V souvislosti s děním na Ukrajině se ozývají hlasy pro větší soběstačnost Česka, a to především v základních komoditách. O zemědělství se i díky válce mluví jako o strategickém odvětví. „Společná zemědělská politika samozřejmě musí reagovat na nové ekonomické aspekty. A musí reagovat rychle,“ upozornil Jan Vavřina z Provozně ekonomické fakulty Mendelovy univerzity v Brně.

Taky pro tento případ má mít ministerstvo zemědělství připravené poradenství a semináře, kde bude zemědělce učit, kam dotace nasměrovat a jak s novou Společnou zemědělskou politikou nakládat. Zapojí se i oslovené nevládní organizace, které mají s poradenstvím pomáhat.

Kdo se k evropským dotacím dostane?

Zemědělství je možné vnímat jako každé jiné kapitálově náročné podnikání. Je to dlouhodobá záležitost, i tak ale musí mít soukromník nějakou jistotu zhodnocení vložených prostředků. Ministerstvo zemědělství má možnost pro-

~ **V tuto chvíli je těžké predikovat, jak moc vše ovlivní nečekané nové ceny energií.**

Pavel Sekáč,
ministerstvo zemědělství

střednictvím SZP do tohoto podnikatelského prostředí zasáhnout. Chce jej narovnat, vytvořit podnikatelské prostředí pro všechny subjekty. Podle náměstka to má být „kompromis mezi velkými a malými zemědělci“.

Do roku 2028 přijdou na řadu především investice pro malé zemědělce, podporovat se budou ekologická témata a citlivé sektory. Díky naplánovanému poradenství si ministerstvo a další odborníci slibují posun k tzv. preciznímu zemědělství, které má být efektivnější a v budoucnu přinese větší konkurenceschopnost. České zemědělství se tak postupně vydá cestou elektronizace a umělé inteligence.

K podpoře těchto investic se hlásí i Vodňanský, podle kterého tuzemské zemědělské krajině chybí struktura a biodiverzita. „Podpořit

je potřeba střídání plodin tak, aby konvenční zemědělství mělo správné nástroje, jak pracovat s půdou,“ řekl Vodňanský. „Na čem stojí zemědělství často citovaného Rakouska, Německa nebo Francie? Přece na silném rodinném farmaření. Tam se zemědělství předává z generace na generaci. Čas už nevrátíme, ale můžeme tuto strukturu podpořit, máme spoustu velmi dobře fungujících velkých podniků. Tam bych hledal vyváženost a kompromis,“ dodal zemědělec.

Kdo si tluče na čelo

Že může být nová Společná zemědělská politika příležitostí, se shodnou ekologové, zemědělci a samozřejmě i zástupci ministerstva, které má za úkol dotace rozdělit. Problém by mohl nastat v podmínkách konkrétních dotačních programů a prognózách. Ty se totiž nemusí líbit každému.

Například podle původního plánu měla nová SZP přimět zemědělce k tomu, aby 10 procent půdy věnovali krajinným prvkům – mokřadům či remízům. Nakonec to však budou jen tři až čtyři procenta, čímž biodiverzita krajiny, podle ekologů, zůstane v ohrožení. „Je to jenom první krok. Časem bychom měli dojít až k 10 procentům. Vláda tuto politiku plánuje krok po kroku, což je výhoda. Umožní tak zemědělcům rozplánovat proměnu krajiny a postupně na ni začít pracovat. Důležité proto je mít plán, jak časem procento krajinných prvků zvyšovat,“ řekl Vojtěch Kotecký z Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. Zástupci ekologických organizací se ale na podobná ujištění dívají skepticky.

Málo se zatím mluví o marketingu a vzdělávání konečného spotřebitele. Přitom by taková osvěta měla být nutnou součástí proměny zemědělské politiky. „Zákazník by si měl uvědomovat, že v ceně produktu podporuje udržitelnou produkci. Samozřejmě ale za takovou cenu, kterou je ochoten a schopen zaplatit,“ upozornil Vavřina s tím, že ochota u zákazníků přetrvává, platební schopnost je na tom ale mnohem hůře.

Zemědělství v Česku není svázáno tradicemi, naopak se v něm dá najít chuť hledat nové způsoby a být inovativní. K tomu mohou dopomoci právě prostředky, které do českého

agrárního podnikání míří z evropských fondů. Půda, krajina, udržitelnost a ekosystém jsou témata, jež zaznívala v průběhu celé diskuse. „Stav půdy se dá velmi rychle degradovat, navrátit jej do původní podoby je ale dlouhodobý proces,“ řekl Vodňanský. „Není cílem vyprodukovat o desítky tisíc tun více pšenice či řepky. Zaměřit se musíme na nejvyšší kvalitu potravin, která bude konkurenceschopná a dokáže se uplatnit na našem trhu, ale má šanci i v zahraničí. Tam máme obrovské rezervy. Pro ekologické organizace bude tohle vždy málo, pro velké podniky mnoho z těchto pravidel zní jako úplná šilenost, ale musíme mezi tím vším najít kompromis,“ vysvětluje.

~ **Zemědělská politika samozřejmě musí reagovat na nové ekonomické aspekty.**

Jan Vavřina,
Mendelova univerzita

~ **Důležité je mít plán, jak časem procento krajinných prvků zvyšovat.**

Vojtěch Kotecký, UK

~ **Není cílem vyprodukovat o desítky tun více pšenice nebo řepky.**

Erich Vodňanský, zemědělec

Vojtěch Kotecký
Centrum pro otázky životního prostředí UK

Erich Vodňanský
soukromý zemědělec

Jan Vavřina
odborný asistent,
Mendelova univerzita v Brně

Pavel Sekáč
náměstek pro řízení sekce pro fondy EU, ministerstvo zemědělství

► **Prognóza**

Aneta Zachová
autori@economia.cz

Potraviny se nezlevní, ceny ale porostou pomaleji. Záleží na cenách energií a výši DPH

V českých obchodech byl chleba letos v srpnu o čtvrtinu dražší než loni. Může za to ruská invaze na Ukrajinu, obě země jsou totiž významnými vývozci obilí, které je pro výrobu pečiva nezbytné. Válka nejenže ztěžuje export z těchto zemí, ale také razantně zvedá ceny energií. Inflační spirálu tak roztáčí nejen v Česku, ale i v ostatních evropských zemích.

Podle čerstvých dat Eurostatu ze září 2022 je průměrná cena chleba v EU o 18 procent vyšší než před rokem. Jedná se o nejvyšší nárůst ceny od prosince 2017, kdy Eurostat začal cenu chleba pravidelně monitorovat.

V Česku cena vzrostla o 27,2 procenta, což je nad evropským průměrem, některé země jsou na tom ale ještě hůře. Největší meziroční skok v průměrných cenách chleba zaznamenalo Maďarsko (66 procent), které ale trpělo v uplynulých sezonách drtivým suchem, a ceny pečiva rostly ještě před vypuknutím konfliktu na Ukrajině. Naopak Francie vyvázla nejlépe s „pouhým“ 8procentním nárůstem.

~
V tuto chvíli nepředpokládáme razantní snížení cen potravin, spíše neporostou tak rychlým tempem.

A kam se budou ceny chleba a dalších potravin v Česku vyvíjet dál? Podle Heleny Kavanové, manažerky komunikace Potravinářské komory, bude záležet mimo jiné na tom, zda stát poskytne potravinářskému průmyslu v náročných časech dostatečnou podporu.

„V tuto chvíli je velmi těžké odhadovat jakýkoliv další vývoj. Na trhu s energiemi došlo v poslední době k dramatickému zhoršení a ceny přesahují schopnosti a možnosti jednotlivých firem,“ vysvětluje Kavanová.

Bez energie se potraviny vyrábět nedají, ceny plynu a elektřiny jsou tak pro potravináře stěžejní. Jinými slovy, pokud by se podařilo zkrátit ceny energií, povede to i ke zmírnění cen potravin.

Česká vláda už představila, jak chce s vysokými cenami průmyslu pomoci. Zatímco domácnosti a malé a střední podniky budou mít ceny energií zastropovány, velké firmy dostanou kompenzace podle tzv. dočasného krizového rámce.

Řešení se hledá také na evropské úrovni. V Bruselu se intenzivně debatuje o opatřeních, která by měla tlak na ceny zmírnit. Mezi nimi

je i zastropování výnosů energetických firem a přeměrování peněz právě do rukou potřebným. Evropská řešení v kombinaci s těmi národními by nakonec mohla turbulentní situaci na trzích zmírnit, shoda na konkrétních krocích se však stále hledá a ceny se mezitím drží vysoko nad průměrem.

Helena Kavanová, manažerka komunikace Potravinářské komory Jakékoli prognózy pro ceny potravin do následujících měsíců jsou velmi obtížné. Situace na trhu s energiemi, stejně jako válka na východě Evropy, se dynamicky vyvíjejí. **Foto: Potravinářská komora**

„Potravinářská komora dlouhodobě apeluje na vládu, aby pomohla zemědělcům a potravinářům. Nicméně v tuto chvíli platí, že dočasný krizový rámec končí v prosinci 2022. Jsou ve hře návrhy na jeho prodloužení buď na celý rok 2023, nebo i na rok 2024,“ přiblížila Kavanová z Potravinářské komory, organizace sdružující výrobce potravin a další subjekty spjaté s produkcí potravin v Česku.

Kompenzace se budou týkat těch firem, u kterých došlo k meziročnímu zvýšení nákladů, v závislosti na jejich energetické náročnosti. Například pekárny patří k těm náročnějším provozům a na podporu by dosáhnout mohly. Ve výsledku by se to mohlo promítnout i do spotřebitelských cen.

Ve hře je i snížení DPH

Co se týče řešení inflace, česká vláda zatím postupovala s opatřeními opatrně. Místo plošných postupů volila spíše cestu cílené pomoci těm nejpotřebnějším. Podle Potravinářské komory by se však vláda neměla bránit ani razantnějším krokům, které pocítí všichni.

„Spotřebitelům by pomohlo snížení DPH na všechny potraviny o 10 procent. Česko má jednu z nejvyšších DPH na potraviny v Evropě,“ říká Kavanová. Například Polsko uvaluje na potraviny pouze 5 procent DPH, na 300 vybraných položek je dokonce uplatňována dočasná nulová sazba. Německá DPH u potravin činí 7 procent, v Rakousku a na Slovensku 10 procent, přiblížila Potravinářská komora. Česko má DPH na potraviny ve výši 15 procent. DPH se přitom odráží nejen na spotřebitelských cenách, ale i na schopnosti výrobců potravin čelit konkurenci z ostatních zemí. „S vysokou DPH se významně snižuje konkurenceschopnost výrobců potravin, všude v okolních státech je levněji,“ podotýká Kavanová.

V dohledné době se potraviny nezlevní

Jak zmínila Kavanová, jakékoliv prognózy pro ceny potravin do následujících měsíců jsou velmi obtížné. Situace na trhu s energiemi, stejně jako válka na východě Evropy, se dynamicky vyvíjejí. Jedno je však zřejmé, žádné prudké zlevňování potravin se v Česku nechystá.

„V tuto chvíli nepředpokládáme nějaké razantní snížení cen potravin, spíše neporostou

takovým rychlým tempem,“ upřesňuje Kavanová. Dodává přitom, že některé komodity zasažené inflací a cenami energií – například ceny pohonných hmot – jsou již levnější než na počátku krize. U potravin je však situace specifická.

„Další zdražování potravin je způsobeno tím, že výrobci potravin ještě zdaleka nepromítli všechny zvýšené náklady do finální ceny výrobku a dělají to postupně. Jsou si i plně vědomi změny spotřebitelského chování, kdy domácnosti přemýšlí, jak ušetřit,“ vysvětluje manažerka.

Její slova potvrzují i nedávno zveřejněná data Svazu průmyslu a obchodu. Podle něj zdražování energií na řadu českých podnikatelů – včetně výrobců potravin – teprve dopadne. Na příští rok si totiž zafixovalo ceny elektřiny a plynu jen zhruba 20, resp. 22 procent podniků. Ostatní budou vůči cenám energií zranitelnější, což se pochopitelně promítne i do cen.

„Zásadní pro výrobce je cena energií. Pokud se podaří zastropovat ceny energií a snížit DPH na potraviny, kterou máme jednu z nejvyšších v Evropě, mohlo by výhledově dojít ke stabilizaci cen potravin,“ uzavírá Kavanová.

Chléb dražší než kdy jindy

Některé země postihlo zdražování mnohem více než jiné. Nejrychleji rostly ceny chleba v Maďarsku (+66 % v srpnu 2022), následovaném Litvou (+33 %), Estonskem a Slovenskem (obě země shodně +32 %).

Stát	%	Stát	%
Maďarsko	65,5	Portugalsko	15,0
Litva	33,3	Irsko	14,9
Estonsko	32,2	Švédsko	14,3
Slovensko	32,2	Belgie	13,7
Chorvatsko	31,0	Itálie	13,5
Lotyšsko	30,4	Malta	13,2
Polsko	30,4	Island	12,6
Bulharsko	29,0	Finsko	12,0
Česká republika	27,2	Rakousko	11,3
Rumunsko	25,2	Lucembursko	10,2
Řecko	22,8	Nizozemsko	9,6
Kypr	19,0	Francie	8,2
Slovinsko	18,8	Norsko	8,1
Španělsko	15,2	Švýcarsko	3,9
Dánsko	15,1		

Údaje ze srpna 2022

Zdroj: Eurostat

• Péče o půdu

Zuzana Keményová

zuzana.kemenyova@economia.cz

Neorat a nejezdit traktorem. Regenerativní zemědělství pomáhá udržet CO₂ v půdě

Zatímco běžná pole jsou na podzim hnědá, zoraná a neroste na nich nic, pole obdělávaná regenerativně nejsou nikdy holá. Bud na nich zůstávají zbytky dřívě pěstovaných plodin, nebo rostou plodiny nově zaseté.

Smyslem takzvaného regenerativního zemědělství, což je druh udržitelného hospodaření na zemědělské půdě, které se již mnoho let rozšiřuje v západní Evropě a nyní přichází i do Česka, je nechat plodiny růst co nejvíce přirozeně. A také na polích vůbec nepracovat těžkou ořební technikou.

Výsledkem mají být mnohem odolnější a zdravější lány, které nepodléhají tolik erozi, k jejich pěstování není třeba tak velké množství hnojiv a pesticidů, a především půda, na které plodiny rostou, zadrží mnohem více CO₂ než klasická oranice.

„Způsob, kterým se u nás tradičně půda obhospodařuje, bohužel přispívá k velkému uvolňování uhlíku do atmosféry a půdní erozi. Přitom většina zemědělské půdy nejen u nás, ale i celosvětově, trpí degradací. Uhlík v ní schází, zatímco ve vzduchu je ho nadbytek,“ vysvětluje Václav Kurel, zakladatel projektu Carboneg, jenž se regenerativnímu zemědělství věnuje.

Namísto hnojiv půdu vyživují bakterie

Regenerativní zemědělci využívají sílu fotosyntézy rostlin a jejich symbiózy s půdní mikrobiologií, při které dochází k ukládání uhlíku v půdě, k takzvané sekvestraci. Udržují půdu po celý rok pokrytou plodinami anebo rostlinnými zbytky a tím podporují život půdních mikroorganismů. Tito zemědělci pole neorají, ale sejí přímo do strniště, takže půdu zbytečně neotevírají a neuvolňují tak uhlík do ovzduší.

Výsledkem regenerativního hospodaření je podle Kurela zdravá a úrodná půda, která nechává místo hnojiv pracovat bakterie, houby a další mikroorganismy bez vlivu člověka.

„Regenerativní zemědělství má obrovský potenciál ve zmírnění klimatických změn a oteplování planety, protože v živé půdě dochází ke zvyšování podílu organické hmoty, a tím i množství uhlíku v půdě. Odměnou za tento způsob hospodaření je pro zemědělce zlepšení vitality pěstovaných plodin, lepší schopnost půdy vsakovat a zadržovat vodu nebo nižší náklady na naftu i průmyslová hnojiva,“ přibližuje Kurel.

Studie OECD z letošního roku odhaduje, že toto zadržování půdního uhlíku by mohlo vyrovnat 4 procenta ročních celosvětových emisí skleníkových plynů způsobených člověkem.

Podle zastánců regenerativního zemědělství klasicky zorané, hnědé pole nyní na podzim rozhodně není to, co půdě prospívá. Naopak. „Pole obhospodařované regenerativním způsobem není zorané ani jinak zpracované. Není

~
Při přechodu na regenerativní způsob hospodaření můžou zemědělci krátkodobě klesnout výnosy.

Střídání plodin Pravidelně po sklizni hlavní plodiny, například pšenice nebo kukuřice, na pole zemědělci okamžitě sejí meziplodiny. Foto: Carboneg

utužené a rozjezděné přejezdy mechanizací, netrpí vodní ani větrnou erozí. Na regenerativním poli můžete vidět časté střídání plodin. Pravidelně po sklizni hlavní plodiny, například pšenice nebo kukuřice, na něj zemědělci okamžitě sejí meziplodiny nebo ideálně směs meziplodin, což může být vojtěška, svazanka, jetel a mnoho dalších,“ vysvětluje Kurel. Nesmírně důležitá je rozmanitost pěstování jednotlivých druhů plodin, protože pestrost nad povrchem znamená i pestrost pod povrchem, tedy vzniká půda bohatá na mikroorganismy a živiny.

Výnosy krátkodobě klesnou, pak stoupnou

Je ale faktem, že při přechodu na regenerativní způsob hospodaření můžou zemědělci krátkodobě klesnout výnosy, protože pole bez půdního života při nedostatku hnojiv a pesticidů plodí méně, navíc v nezorané půdě toho i méně vyrostě. To se ale zemědělcům kompenzuje snížením nákladů, například nemusí jezdit těžkou technikou, platit za naftu, za hnojiva a chemické posypy.

„V horizontu pěti let by se jejich výnosy měly stabilizovat a zároveň s tím by měli díky úsporám drahých hnojiv a nafty dosahovat výrazně vyšších zisků,“ tvrdí Kurel. A zvyšující se ceny potravin budou podle něj tomuto způsobu hospodaření ještě nahrávat. „Náklady na hnojiva či naftu budou to, co zemědělce donutí začít více šetřit. Ostatně kvůli tíživé ekonomické situaci začali mnozí regenerativní zemědělci jinde ve světě takto hospodařit,“ zmiňuje Kurel.

Podle Kurela v Česku nyní regenerativně hospodaří desítky zemědělců, mnozí s tím začínají a využívají třeba jen část své plochy v regenerativním režimu. Na Slovensku začalo s tímto typem hospodaření například zemědělské družstvo Krakovany, které se před deseti lety ocitlo téměř před krachem. Nyní přísně dodržuje zákaz orby a do svých osevních postupů začlenilo pěstování meziplodin. Dnes prosperuje a jeho rostlinná výroba na 650 hektarech je na vzestupu. Družstvo pěstuje hlavně kukuřici, pšenici a sóju.

„Z našich výsledků vyplývá, že největší úniky CO₂ z půdy vznikají při intenzivním kypření v teplém období. Nejedná se jen o orbu, ale i o hluboké kypření půdy včetně podrytí,“ říká Pavel Růžek z Výzkumného ústavu rostlinné výroby, který výzkum provádí. Dá se podle něj předpokládat, že regenerativní zemědělství zvýší zadržení uhlíku v půdě, k potvrzení jsou však nutná víceletá sledování. „Regenerativní zemědělství si určitě najde své místo v hospodaření na půdě, ale v příštích letech bude zahrnovat jen malé procento zemědělské půdy. Za jeho největší přínos považují pozitivní působení na ekologické i konvenční farmáře, z nichž ti přemýšlivější začnou některé jeho principy ověřovat a uplatňovat na svých farmách,“ doufá Růžek.

Firmy platí farmářům, že CO₂ zadržují

Přes projekt Carboneg nicméně již nyní takzvané offsetují některé firmy. Tedy svou vlastní uhlíkovou stopu kompenzují tím, že platí někomu jinému, aby uhlík naopak redukoval. Přes Carboneg offsetuje například operátor O2.

„Chtěli jsme podpořit lokální zemědělce, takže velký benefit vidíme i v tom, že peníze zůstanou v České republice. Bez počáteční pomoci regenerativním zemědělcům by tento způsob hospodaření neměl velkou šanci se rozvíjet,“ říká Milan Ruttner, který je v O2 zodpovědný za řízení ESG aktivit.

Regenerativní zemědělství jako takové podporuje například i potravinářský gigant Nestlé. „Uvědomujeme si, že největší emise v našem výrobním řetězci pocházejí z pěstování surovin potřebných k výrobě našich produktů. V Česku a na Slovensku to je až 81 procent z celkových emisí. Právě v regenerativním zemědělství vidíme řešení,“ vzkázala mluvčí Nestlé Česko Tereza Skrbková.

Zájem o offsetování přes tento typ zemědělství mají také banky, IT či konzultační firmy, které usilují o snížení emisí, chtějí být uhlíkově neutrální, ale samy svou činností toho nejsou schopny dosáhnout. „Registrujeme daleko větší zájem o uhlíkové kredity, než kolik budeme schopni letos poskytnout. Proto také navazujeme partnerství se zemědělci z dalších zemí v Evropě a ve Střední Asii,“ dodává Kurel.

O tom, že je regenerativní zemědělství přínosné, nepochybuje ani Vít Penížek z Katedry pedologie a ochrany půd České zemědělské univerzity. Ovšem má to háček. „Využití půdy jako rezervoár uhlíku a tak snižovat jeho emise do atmosféry v podobě oxidu uhličitého je jistě zajímavá myšlenka. Je ale třeba si uvědomit, že množství uhlíku, které se v půdě dlouhodobě uchovává, je vždy omezené. Obsah uhlíku v podobě humusu se dostane na určitou koncentraci, která dále nestoupá. Osobně proto považuji aktivity firem více za marketingový tah než hledání řešení klimatických změn,“ myslí si Penížek.

S regenerativním farmařením počítá i EU

Podpora přírodě blízkého zemědělství zapadá i do konceptu EU. Evropská komise například představila novou strategii EU pro půdu do roku 2030, EU Soil Strategy for 2030, která stanovuje konkrétní opatření na ochranu a obnovu půdy a zajišťuje její udržitelné využívání. Celý koncept jako takový zahrnuje i strategie Green Dealu. Co se týče regenerativního zemědělství neboli carbon farmingu, do konce letošního roku se Evropská komise zavázala předložit Evropskému parlamentu právní rámec a návrh pro certifikační systém, podle kterého se bude započítávat a certifikovat pohlcování emisí z oblasti zemědělství a lesnictví. A téma carbon farming je jednou z priorit.